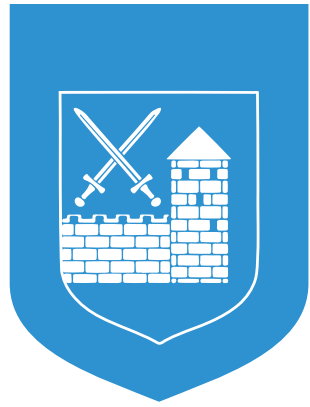

Tervist!

IDA-VIRU MAAKONNA RAHVATERVISE JA TURVALISUSE NÕUKOGU VÄLJAANNE

Projekt "Ohuteadlik kool" viis koolidesse teadmise tõenduspõhisest uimastiennetusest

Uimastitega (alkohol, tubakas, narkootikumid) seotud probleemid on Eesti noorte terviseprobleemidest ühed tõsisemad ja kahjutoovamad. Vältimaks nende probleemide ilmnemist, on oluline keskenduda ennetusele ja mõista põhjusi, miks noored hakkavad uimasteid tarvitama ning seeläbi rohkem riske võtma. Möödunud õppeaastal võttis PPA Ida prefektuuri projekt "Ohuteadlik kool" kaheksas Ida-Virumaa üldhariduskoolis fookusesse tõenduspõhise uimastiennetuse ning tervise ja heaolu toetamise koolis.

Sageli arvatakse, et laste ja noorte uimastite tarvitamise ennetamiseks ja vähendamiseks on vaja noortele tutvustada erinevaid sõltuvusaineid, kirjeldada nende mõju tervisele ning jagada hirmutavaid kogemusi lugusid endistelt sõltlastelt. Teadusuuringud aga kinnitavad, et nimetatud tegevused ei aita uimastite tarvitamist edasi lükata ega ära hoida, vaid võivad vastupidi uimastite tarvitamist hoopis suurendada.

Oluline roll uimastiennetuses on koolide personalil

Tõenduspõhise ennetustöö lähete kohaks on arusaam, et noore käitumist mõjutavad paljud isiklikud mõjutegurid (nt hoiakud, uskumused, oskused jt), aga ka psühhosotsiaalne keskkond nii kodus, koolis kui ka vaba aja veetmisel. Koolipõhise uimastiennetuse elluviimisel tuleb keskenduda nii õpilaste sotsiaalsetele oskustele, koolipoliitikale ja kokkulepetele kui ka tervisele ja heaolule laiemalt. Näiteks on teada, et suurem kuuluvustunne koolis ning head suhted nii õpilaste kui õpetajate vahel aitavad uimastite tarvitamise alustamist nii edasi lükata kui ka täielikult ära hoida.

2021. aastal alustatud projekt keskendus Ida-Virumaa üldhariduskoolide personalile, et suurendada nende valmisolekut uimastiennetuse elluviimiseks. Kaudse eesmärgina tõsteti koolipersonali teadmisi ja arusaama politsei rollist ennetuses.

2021/22. ja 2022/23. õppeaastal avanes kõikidel projektiga liitunud koolidel võimalus osaleda uimastiennetuse koolitusel ning sellele järgneval kolmel nõustamisel. Kaheksas koolis toimunud koostöisel koolituspäeval said osalejad ülevaate koolinoorte uimastitarvitamise

Üks Ida-Virumaa koolidest, kes osales aktiivselt projektis, oli Kiviõli I Keskkool. Suurem kuuluvustunne koolis ning head suhted nii õpilaste kui õpetajate vahel aitavad uimastite tarvitamise alustamist nii edasi lükata kui ka täielikult ära hoida.

ERAKOGU / KIVIÕLI I KESKKOOL

hetkeolukorrast, uimastite tarvitamise riski- ja kaitseteguritest ning tõenduspõhisest uimastiennetusest.

Iga kool analüüsis oma kooli tervise ja heaolu hetkeolukorda ning koolituse lõpuks valmisid pea kõikides koolides ka esialgsed ideekavandid. Ehkki väljakutsed olid osalejate seas erinevad, jäid murettekitavate teemadena korduvalt kõlama tugispetsialistide vähene kättesaadavus, ebapiisav koostöö lastevanematega ning vähene õpilaste kaasamine koolielu kujundamisse. Teisalt toodi positiivsete asjaoludena välja rohked võimalused vaba aja sisustamiseks, ühiste traditsioonide olemasolu ning tervist toetav eeskujud koolipersonali poolt.

Kokku osales kahe õppeaasta jooksul koolitustel 146 Ida-Virumaa üldhariduskoolide töötajat, kelle seas oli nii õpetajaid, tugispetsialiste kui ka juhtkonnaliikmeid. Osalejate keskmine hinnang koolitusele oli positiivne (vastavalt tagasisideküsitlusele 4,2 punkti 5st) ning kõige olulisema osana toodi välja just võimalus koos kolleegidega ühiselt oma kooli probleeme kaardistada.

Rõõm on tõdeda, et lisaks koolituse heale tagasisidele toimus positiivne muutus ka koolipersonali uimastiennetuse teadmistes ning tajutud toetuses selle elluviimiseks. Nimelt viidi koolituse tulemuslikkuse hindamiseks läbi eel- ja järelhindamine (uuringu käigus kasutati selleks juba varem välja töötatud küsi-

mustikku). Uuringu tulemustest selgus, et kui enne koolitust hindasid osalejad oma teadmisi uimastiennetusest viie palli skaalal keskmiselt 2,2 vääriliselt, siis koolituse järel oli see tõusnud 3,5 punktile.

Näiteks olid märgatavalt suurenenud koolitusel osalejate teadmised tasuta või väheste kuludega uimastiennetuse tegevustest. Samuti tundsid osalejad võrreldes koolitusele eelneva ajaga rohkem, et neil on olemas kolleegide tugi uimastiennetuse elluviimiseks.

Koolides moodustati tervisemeeskondi

Ehkki 78% koolituspäevale tagasisidet andnud osalejatest arvas, et koolitusele järgnevad nõustamised aitaksid neil uimastiennetuse teemaga koolis paremini edasi liikuda, otsustasid nõustamistega jätkata kuus kooli. Neist kolm läbisid kõik nõustamised. Nõustamised olid mõeldud koolitusele osalenutest tekkinud väiksematele koolipõhiste meeskondadele, kes said pikema aja jooksul koolitajate nõu ja toega endale olulisi murekohti kaardistada ning lahendada.

Elkõige keskenduti nõustamistel teemadele, mis puudutasid tervi-

se ja heaolu hetkeolukorra kaardistamist koolis, õpilaste tulemuslikumat kaasamist kooliellu ning uimastitega seotud olukordades reageerimisjuhendi loomist. Kiviõli I Keskkooli näitel alustati aga koolituse järel tervise-meeskonna moodustamist. Juhul kui koolipersonalil tekkis soov end harida ka erinevate uimastite äratundmises ning nendega seotud ohtudes, viis Politsei- ja Piirivalveameti Ida prefektuuri kriminaalbüroo läbi selleteemalisi kohtumisi.

Et haridusmaastikul on sageli korraga toimumas palju, siis jäi nii mõnegi kooli puhul nõustamistel osalemine soiku nii ajapuuduse kui ka eestikeelsele õppele ülemineku tõttu. Siit on kindlasti ka mõttekohti projekti meeskonnale säärase projektide elluviimisel.

Teisalt on hea meel nentida, et koolid, kes leidsid soovi ning aja teemasse pühenduda, said projekti käigus tuge ja löid olulise pinnase, et oma koolis tervise ja heaolu toetamist ka projekti lõppedes jätkata.

Nagu paljud muutused, on ka ennetustöö pikaajaline ning järjepidev protsess. Soovime kõikidele koolidele tegusalt uut õppeaastat ja tervist toetavaid valikuid!

Kiviõli I Keskkooli kogemus

2021/22. õa alguses osales projektis esimese koolina Kiviõli I Keskkool, kus pärast koolituse toimumist algatati tervisemeeskond ning nüüdseks on jõutud juba tegevuskava koostamiseni.

Kooli huvijuht Helena PAIST:

"Tänu koolitusele oli kooliperega võimalus oma tööd analüüsida, märgata parendamist vajavaid kohti, mõtestada oma tegevust. Saime kujundada ühtse arusaama, mida peame silmas, kui räägime ohuteadlikust koolist, ning millised ennetustegevused on koolis tehtavad, mida juba teeme ning millele veel tähelepanu pöörata.

Pärast koolituse lõppemist koostasime tegevuskava, mis hõlmas ka käimasolevat õppeaastat, ja tehtud said esimesed kiireloomulisemad tegevused, nagu ohutusjuhendite ülevaatamine ja klassiruumidesse info paigutamine. Praegu on meil olemas tervisenõukogu statuut, kus kirjas tervisenõukogu töökorraldus ning valmis tööplaan järgmiseks õppeaastaks.

Oleme tänulikud turvalise ja toetatud teekonna eest koolitajatele, kes pärast koolitust jätkasid ka nõustamist. Oma ala asjatundjate kõrvaltvaade aitas palju, lisaks saime konkreetseid soovitusi ja tööriistu, mis aitasid pärast koolitust loodud kooli tervisenõukogu tööle kaasa."

HELENA PAIST

Alkohol on noortele liiga lihtsalt kättesaadav

Uimastite (nimetatud juhul alkoholi) tarvitamise ennetamisel lasub oluline roll ka alkoholimüüjatel. Möödunud septembris lõppenud alkoholi testostlemiste tulemustest selgus, et Ida-Virumaal ei küsi 68% juhtudel teenindaja noorelt dokumenti üldse või on selle puudumisel valmis talle siiski alkoholi müüma.

Ka 2022. aastal tervise arengu instituudi läbiviidud testostlemise uuringust selgus, et iga teine noor (63%) saab Eestis alkohoolse joogi kätte, ilma et peaks vanust tõendavat dokumenti esitama.

Sarnasusi üle-eestilise uuringu andmetega esines teisigi. Selgus, et ölle ja siidri ostmisel küsiti dokumenti oluliselt harvemini ning seda oldi valmis müüma oluliselt sagedamini kui viina, rummi või mõnd muud kanget alkohoolset jooki. Ka Ida-Virumaal küsiti noortelt kange alkoholi müümisel isikut tõendavat dokumenti rohkem (43%) kui lahja alkoholi müümisel (27%). Erinevalt tervise arengu instituudi uuringu andmetest küsisid Ida-Virumaal dokumenti kõige rohkem hinnanguliselt 50aastased või vanemad teenindajad (41%) ning kõige vähem kuni 30aastased teenindajad (27%), pannes alkoholi müües nii otseselt kui ka kaudselt ohtu noore elu ja tervise.

Ida-Virumaal tehti testostlemise käigus 100 testostu, sh 72 kaupluses, 20 toitlustusasutuses ja 8 tanklas. Erinevus isikut tõendava dokumendi kontrollimise osas oli omavalitsuste lõikes märgatav. Kõige enam küsiti noortelt dokumenti Jõhvi vallas (55%) ja Sillamäel (47%). Alutaguse vallas küsiti dokumenti vaid 10% juhtudest ning kordagi ei küsitud dokumenti alkoholi ostes Toila valla müügi-kohtades.

2023. aasta augustis ja septembris oli 18-20aastaste noorte ülesanne kaardistada, kas müüjad veenduvad nende vanuses ja küsivad isikut tõendavat dokumenti või müüvad alkoholi ilma dokumenti küsimata. Testostlemine toimus Ida-Virumaa omavalitsuste liidu eestvedamisel.

Testostlemise eesmärk ei ole kedagi vastutusele võtta, vaid suunata kaupmeeste ja müüjate tähelepanu seadustele ning jõuda selieni, et alkoholi ostmisel veendutakse alati kliendi vanuses ning piiratakse seeläbi alaealistele alkoholi kättesaadavust.

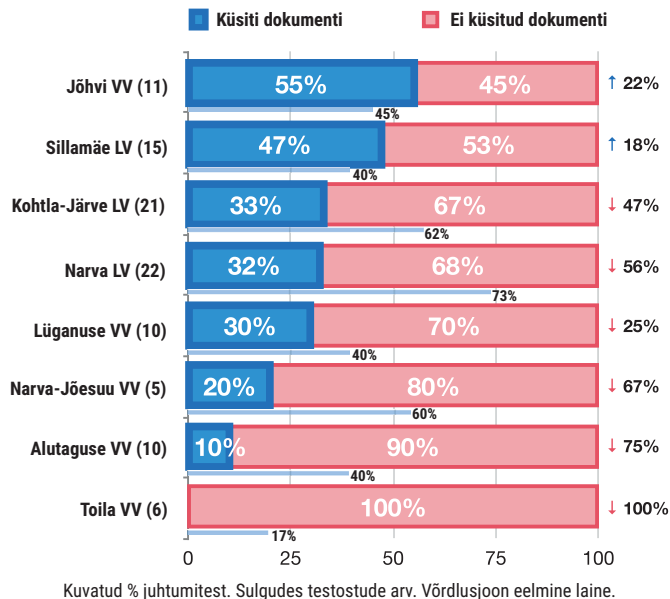
Politsei esitab pärast kontrolltehingute tegemist igale kauplusele personaalse kirjaliku teavituse selle kohta, kas nende müüja kontrollis dokumenti või mitte. Töötame koos selle nimel, et kaupmehed võtaks meie tähelepanekuid arvesse, sest alkohol alaealise käes on alati täisealise otsus.

Ida prefektuur teeb igal aastal ka kontrolltehinguid, kus kaasatakse ostu sooritamisse alaealisi. 2022. aastal tehti 35 tehingut, millest 17 juhul müüdi alkoholi, ning 2023. aasta seitsme kuuga on tehtud 11 kontrolltehingut, millest seitsmel juhul müüdi alaealisele alkoholi. Tehingute tulemused on väga muretekitavad ning ootame siinkohal aktiivset kaasamõtlemist ja tegusamist nii kauplejate kui ka kohalike omavalitsuste poolt.

Soovi korral loe rohkem siit: <https://www.tai.ee/et/valjaanded/alkohoolsete-jookide-ning-tubaka-ja-nikotiinitoodete-testostlemine>.

KRISLI KALDARU, KIRSTI HINDREUS, Ida prefektuuri ennetusteenistuse koordinaatorid

Kaupluste töötajad peaksid alkoholi müümisel noortelt sagedamini dokumenti küsima

Testostud töid välja suure erinevuse Ida-Virumaa omavalitsustes selles osas, kus küsitakse noortelt alkoholi ostmisel dokumenti ja kus mitte. Jõhvi valla territooriumil tegutsevates kauplustes küsiti noorelt ID-kaarti 55% juhtumitest, Toila vallas aga mitte ühegi testostu ajal.

Võrreldes eelmise testimislainega (2022. aasta sügisel), on olukord paranenud kahes omavalitsuses: Jõhvi vallas ja Sillamäe linnas. Teistes omavalitsustes on tulemused langenud.